

בונים חופשיים ויהודים

זרם הרפורמי-ליבראלי בקהילת פרנקפורט, הוא רחב ועולה על תופעות מקבילות בערים אחרות של אשכנז. פרופסור כץ גורס כי הזהות הפרסונאלית המוכחת של ראשי קה"ל וחברי הלשכה, וכן הקשר האינטימי ה"מחבר את חברי המיסדר, הובילו להתדרת רעיונות אוניברסאליים אל חיי הקהילה. יתכן כי סברתו זו של פרופסור כץ, נכונה היא, אך אין למצוא בספרו חומר המאשר את הדעה המובאת ומוציא אותה מגדר השערה. על מנת שנוכל להגיע למסקנה חותכת בענין זה, עלינו ללמוד על האספקטים המרובים של חיי קהילת פרנקפורט וקשריה עם הסביבה, ורק אז נוכל להעריך את המשקל האמיתי שהיה למיסדר בהתפתחות הקהילה. על כל פנים, הרי ידוע לנו היטב, כי פרנקפורט לא היתה אך ורק מרכז הרפורמה, אלא גם מוקד של השמרנות החדשה מיסודו של שמשון רפאל הירש.

לעומת זאת, מאלף ומשכנע עד מאוד ה"גיתוח השיטתי של פרופסור כץ, המורה על הקבלה ברורה בין המאבק הפתלתול לאמנ"סיפציה של היהודים בגרמניה והשינויים ה"חדים שהתחוללו בתחנות ההיסטוריות ה"שונות של המאה ה-19 מחד גיסא, ובין ה"יחסות בונים-חופשים בגרמניה אל עמיתיהם היהודים מאידך-גיסא. נמצא כי בו בזמן שלשכות המיסדר היו פתוחות בפני היהודים בארצות מרכז ומערב אירופה, התבצרה בדרך כלל, המאסוניות הגרמנית מאחורי טענות על מהותו הנוצרית של המיסדר, ומרבית הלשכות חסמו את שעריהן בפני יהודים. והרי המאסוניות היא תנועה בין-לאומית ה"דוגלת בסובלנות ובעקרונות הומניים, וה"סירוב לקבל יהודים ללשכות גרמניות, ועוד יותר מכך, הסירוב להכיר בחברותם של מאסונים שנתקבלו ללשכות בארצות חוץ, (שבניגוד למנהגים מוסכמים, לא היתה להם דריסת רגל ללשכות גרמניות), עוררו תרעור מת מוצדקת וסיבוכים לא מועטים. הופעל לחץ של גורמים שונים ושל מרכזים מאסו-

המחקר של פרופ' יעקב כץ על אודות "בונים חופשים ויהודים"¹ מבהיר תחום יח"ס מעניין שבין יהודים והמיסדר המאסוני. עבודה זו יש בה משום חידוש, שהרי אין למצוא ספר כללי בלשון העברית, העוסק בתחום הבונים החופשים, ומכל שכן, אין ברשותנו מחקר מדעי מפורט על ריקמת ה"קשרים המורכבת של יהודים ובונים-חופשים. הנספח הביבליוגרפי לערך "בונים חופשים" באנציקלופדיה העברית, אינו מצביע על שום ספר או חיבור שלשוננו עברית.² פרופסור כץ סוקר בקצרה בספרו, את מוצא תנועת הבונים-החופשים ודרכי התפשטותה, מספר בתמציתיות על מהותו של ה"מיסדר בארצות השונות, אך בעיקרו של דבר, מתרכז המחבר בתיאור ההתהוות ומקורות המגעים בין יהודים ובונים-חופשים בגרמניה במשך קרוב למאתיים שנה.

לאמיתו של דבר, לבונים-חופשים כמסדר או כתנועה וליחסיהם עם היהודים שבקירבם ומחוצה להם, לא נודעה כל השפעה בעלת משקל של ממש על קורות עמנו בדורות האחרונים. לכל היותר, ניתן לראות במיפגש האמור, אפיזודה היסטורית מעניינת. למרות הנטייה המובנת אצל כל מחבר העוסק בנושא ספציפי להפריז בערך החומר העומד במרכז ענינו, הרי אין פרופסור כץ חורג בדרך כלל מראיה מאוזנת ושקולה של הבעיות, ואינו סוטר את המסקנה בדבר המקום השולי ש"נועד לנושא זה בתמונה ההיסטורית הכוללת. רק במקרה אחד, כאשר המחבר מרחיב את הרצאתו על טיבה של הלשכה הנפרדת, ש"נוסדה ביוזמת יהודים בעיקר, בפרנקפורט ענ"מ, מבקש הוא להצביע על השפעת לשכת "מורגנוטה" וחבריה בקהילת פרנקפורט. ה-

1. יעקב כץ — "בונים חופשים ויהודים — קשריהם האמיתיים והמדומים", מוסד ביאליק, ירושלים, תשכ"ח.
2. אנציקלופדיה עברית, כרך ז' עמ' 875—880.

זו, שחזרה במערב אירופה, בגרמניה הוואי-מארי, וכמובן, בגרמניה הנאצית ואף בר-ארצות מזרח-אירופה, אף כי שם למיסדר עצמו היתה כנראה השפעה מבוטלת, והידיעות הממשיות על אופיו, היו קלושות. בניגוד לידיעות מבוססות על המאסוניות, שנודעו רק בחוגי אנשים יודעי חן והיו תורה מורכבת, הרי הסיסמה שאמרה להרבות שיטנה, היתה סלוגן עממי הפונה אל הרבים.

היסוד היהודי הממשי במיסדר, לא הגיע למימדים בולטים. אמנם נכון שסמלים יהודיים קבליים, וכן סמלים השאובים מהתנ"ך, נכנסו לפולחן המאסוני. אולם סמלים אלה, נתקיימו בצידם של סמלים שמוצאם ממלאכת הבנאים וסמלים מתוך הברית החדשה. ספק אם המאסונים, וגם הבקאים בפרקטיקה המאסונית עמדו על מקורם של הסמלים השונים. היסוד דות הלכותיים ממקורות שונים, הפכו בפולחנים המאסוניים למסכת אחת, אם כי בר-ענפים שונים של המיסדר וכן בדרגות של ההירארכיה המאסונית, קיים נוהג לשים דגש על צד זה או אחר באוסף הסמלים הכולל. נכון הוא, כי העובדה שהסמלים השונים הר-נהגים במאסוניות, לא באו מהנצרות הצר-פה, ואף לא נתפרשו במשמעותם המקובלת בנצרות, גרמה לכך, שחוגים נוצרים קנאיים, וכן החרדים לשלטונה הבלעדי של הכנסייה הקתולית, יראו במאסוניות, מעין נסיון למזג את הדתות לתפיסה דתית כוללת, או ליצור השקפה דתית תאיסטית. עם זאת, היו בר-לשכות המאסוניות, רבים מכוהני הדת הר-נוצריים, אשר היו בין מעצבי ההנחות של המאסוניות ושימשו בדרגות גבוהות של ה-מיסדר.

כפי שמוכיח פרופסור כץ, הצירוף של היהודים והמאסונים לאויב אחד המאיים על החברה האירופית, נולד בצרפת. הרקע להי-ווצרות הסיסמה הוא, התנגדותם של אנשי-דת קיצוניים ושל הריאקציה הפוליטית — לזרמים ליבראליים שדגלו בהפרדה בין הר-מדינה והכנסייה. בצרפת בלט גם זמן מה, היהודי אדולף כרמיה, כבעל מעמד רם בר-מיסדר המאסוני, והרי אותו יהודי עצמי היה נשיא הכ"ח (Alliance Israelite Uni-verselle) ואישיות פעילה בחיים הפוליטיים של צרפת. מצרפת התפשטה הסיסמה לארצות אחרות. עד מלחמת העולם הראשונה, לא היתה לה שביתה בגרמניה, כי כל גרמני בר-

ניים מחוץ לגרמניה. היו תנודות בעמדת המיסדר ושלוחותיו בגרמניה גופא בהתאם לתמורות במשטר. פם ושם אף נשבר החרם ונתקבלו יהודים לאגף מסויים של המיסדר, בערים מסויימות לא נכנעו הלשכות וסירבו לנקוט בהחרמה, אך בדרך כלל, היתה הר-הכתגלות לדעת הקהל בגרמניה והכניעה ל-תביעות המשטר, חזקים יותר מרוח העקרו-נות המאסוניים האוניברסאליים וההפצרות שבאו מבית ומחוץ. מסתבר כי גם בתחום זה של מדיניות כלפי המאסונים, ויחס הר-מאסונים אל היהודים, ישנו ייחוד גרמני ונוהג המפלה לרעה יהודים והמשעבד גופים המשייתיים למסגרות אנושיות כלליות ללא-מיות התוקפנית והבלתי-סובלנית.

פרופסור כץ מבחין בין היחסים הריאליים וההשפעה הריאלית שהיתה ליהודים בתוך המיסדר ובין היחסים המדומים, כלומר, הר-דימוי שנוצר בחוגים מסויימים ובמציאות פוליטית קונקרטיית, על הקשרים יהודים-מאסוניים. ואם צויין מקודם, שלקשרים הר-מציאותיים אין לייחס חשיבות רבה, הרי לדימוי המסולף היתה תפוצה רבה והוא שייך לאביתורים החדים והקולעים של האנטישמיות המודרנית. קשה לקבל את ההנחה כי המאבק שניהלו היהודים על זכותם להתקבל כחברים שוויוכיות במיסדר המאסוני, הינו קטע בר-מאבק הכולל לאמנסיפציה. נראה כי המאבק לאמנסיפציה, גם אם הוא נוהל על ידי שכבה מועדפת וקרובה להתבוללות, הרי היה בר-בחירת מאבק למען עקרון שעתידי היה להקיף את היהודים כולם. הרצון להיכנס לשורות המאסונים, היה זהה עם השאיפה לחדור לתוך שכבה חברתית סגורה, המהווה חוג אקסלוזיבי פחות או יותר, ולכן היא ביסודה, דרך לחיפוש פתרונות אינדיבידואליים ולא כוללים.

ואם נחזור לדימוי המסולף, לסיסמה הר-קולנית על הסכנה שבברית יהודית-מאסונית השולטת בעולם או מתיימרת לשלוט בעולם, המטרידה השאלה: כיצד נוצר צירוף זה, וכיצד נקלט והגיע לעוצמה כה מרובה? כיום שייך ההקשר בין יהודים למאסונים, להיסטוריה) אם כי אין בטחון, שסיסמאות שהוכיחו עצמן בעבר ככלי נשק מועילים בהפצת השנאה, לא יחזרו אי-פעם בגילגול חדש), אך הדור הזוכר את התקופה שבין שתי מלחמות העולם, מוכרת לו היטב סיסמה

דעת ידע שבארצו, לא בלבד שהיהודים אינם שליטים במיסדר המאסוני, אלא שהלשכות של המיסדר, נעולות בפני יהודים. אחר מל-חמת העולם הראשונה, דבקה גם עלילה זו בין שאר העלילות, וכפי שאומר פרופסור כץ, „האמונה בקיומה של מזימה זו, נפוצה בהרבה ארצות, אך בשום מקום לא הגיעה להתפשטות כה רחבה ולא השפיעה השפעה כה מכרעת כמו בגרמניה“.³

מן הדין להשיב מדוע, למרות היות העלילה בדותא, הצליחה במידה כה רבה, לחדור לדברי תעמולה שבכתב ובעל־פה. נראה, ש־היו קיימים גורמים אחדים במאסוניות, ש־סייעו לזווגה עם היהדות ולהציגה כברית אפילה ושטנית, המאיימת על העולם. במאסוניות קיים פולחן של טקסים המיועדים רק לאנשי סוד, הנהוגים בהסתר ועטופים מס־תורין. הדיוטות, מטבע הדברים, חוששים בפני הסודיות וחושדים שמאחורי המנהגים הסודיים מסתתרת מזימה סמויה. המאסונים הם מיסדר בין־לאומי, והריאקציה בתקופה שבין שתי מלחמות עולם, וביחוד

הפאשיזם, לחמו בשצף קצף נגד כל התאגדות כלל־אנושית שביסודה מטרות הומאניטריות ואמונה בקידמה ועידון האדם. המאסונים נכללו ברשימה של תנועות, אשר לדברי לאומנים, סגדו לזרים. וכיוון שגם היהודים הוצגו ככת של נוכרים, שפשתה בין עמי אירופה ומקיימת מזימה אפילה ומסוכנת, הרי הזיווג של מאסונים ויהודים, והטענה כי המאסונים אינם אלא אחת מהשלוחות של השלטון היהודי, עתידה היתה להשתלב יפה בביליל השקרים. הפרוטוקולים של זקני־ציון, הציגו גם הם את היהודים ככוח עולמי מיס־תורי, מאורגן ומקיים את פגישותיו ומשימו־תיו הזידוניות, בחשאי.

אדם משכיל ושפוי בדעתו, רשאי היום לשאול כיצד עלילה מחוסרת הגיון ובסיס עובדתי כגון זו, יכלה להשתולל בספרים, בעתונות ובפארלאמנטים. אולם מענה לשאלה זו, אין לתת בפשטות. העלילה האמורה, הינה חלק מעולם רעיוני, ציד מכשפות ומבול ה־דמים המטורף וחסר ההגיון שהציף את אירופה על סף אמצע המאה שלנו.

3. יעקב כץ — „בונים חופשיים“, כנ״ל, עמ' 16.

The German armies operating on the Soviet front were accompanied by special killer units of the S.S. and Police, which were officially subordinated to the field commander, but as a matter of fact, were free in their activities.

The author tells about the machinery of government and destruction for the occupied Soviet territories, prepared before the invasion by the German bureaucracy and Party leaders.

The development of the Political Police in Bavaria in 1933 (II),

by Dr. Shlomo Aharonson.

This is the second and final part of a larger work describing how the Nazis gained power over the Bavarian Police, and the methods used by the S.S. in the process of gaining control over the institutions and internal life of the country.

Dr. Aharonson, lecturer at the Hebrew University in Jerusalem, based his scholarly work on wide studies. This chapter describes the foundation and management of the Dachau Concentration Camp, and the individual career and actions of Heinrich Miller, the well-known Gestapo chief and war criminal who disappeared after the war and whose fate is unknown to this day.

The Nazi preparations for "Kristall Nacht", by Dr. Ball-Caduri.

Dr. Ball-Caduri continues his research, which deals with the Nazi plans and preparations for "Kristall Nacht", the famous night of anti-Jewish riots in Germany (November, 1938).

The author intends to prove that the preparations for "Kristall Nacht" began a long time before the assassination of Ernst von Rath by Hershel Grinszpan, which was carried out on the 7th of November, 1938. Therefore, the connection between the "spontaneous" riots and the plot was only a very skillful Nazi fabrication.

Book Reviews

In the section assigned to book reviews, Shalom Cholawski presents the newest books about the Jews in the Minsk Ghetto and their combat against the Nazis. Israel Gutman comments on the book by Prof. Jacob Katz, on "**Freemasons and Jews**" — "Real and imaginary connection" (Hebrew).